

دکتر ناهید فضلی

معاون آموزش ابتدایی اداره کل آموزش و پرورش کرمانشاه

مطالبات و انتظارات والدین از مدارس

چکیده

شناسایی مطالبات و انتظارات ذی نفعان حوزه تعلیم و تربیت بستر را برای توسعه آموزشی با بیدار و مشارکت همه جانبه آنان در تحقق اهداف سازمانی فراهم می کند؛ چرا که مسئولیت پذیری و مشارکت والدین را در امر مدیریت غیر متمرکز و مبتنی بر واقعیات و متناسب با شرایط خاص مدارس رقم می زند. با توجه به ضرورت و اهمیت شناخت توقعات والدین از نهاد آموزش و پرورش، هدف کلی پژوهش حاضر، تبیین مطالبات و انتظارات والدین از آموزش و پرورش استان کرمانشاه است که با تلفیق راهبردهای پژوهش های کیفی انجام شده است. روش نمونه گیری این مطالعه، از نوع هدفمند بود که با مراجعه به مطلعان کلیدی مناطق مختلف استان کرمانشاه انتخاب گردید و اطلاعات لازم با استفاده از تکنیک های مشارکتی گروه متمرکز و مکالمه نیمه ساختارمند جمع آوری شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از طریق کدگذاری های متداول در نظریه بنیانی انجام گرفت. یافته های حاصل نشان داد که مطالبات و انتظارات والدین از آموزش و پرورش استان کرمانشاه را می توان در قالب پنج طبقه مفهومی شامل مطالبات آموزشی، پرورشی، سلامتی، ارتباطی - مهارتی، و مدیریتی دسته بندی کرد.

کلیدواژه ها: مطالبه گری، انتظارات والدین، آموزش و پرورش، ارزیابی مشارکتی

مقدمه و پیشینه تحقیق

آموزش، محور توسعه و مدار تحول در جامعه و ابزاری مهم برای رسیدن به پیشرفت اجتماعی و اقتصادی کشورهاست. تقاضای فزاینده برای آموزش و ارتقای کیفیت و کارایی آن از یک سو و محدودیت مشارکت همه ذی‌نفعان آموزش و پرورش از سوی دیگر، منجر به عدم تعادل میان ظرفیت‌های نهادی آموزش و پرورش در مقابل انتظارات متعدد و متنوع جامعه شده است. در این راستا، مطالبه‌گری آموزشی، به حساس و پیگیر بودن ذی‌نفعان نسبت به حقوق و مسئولیت‌های خود تعبیر می‌شود و والدین به مثابه یکی از ذی‌نفعان کلیدی این عرصه همواره مطرح بوده‌اند. به رغم اهمیت و جایگاه کنشگری والدین در تعالی نهاد آموزش و پرورش، برخی از پژوهش‌ها، ابعاد خاصی از انتظارات والدین و مشارکت آنان را در بهبود کیفیت فعالیت‌های این نهاد بررسی کرده‌اند (شیرازی و همکاران، ۱۳۹۶؛ حبیبی، ۱۳۹۴). این در حالی است که در برخی موارد حتی انتظارات معلمان تازه‌کار از والدین مورد واکاوی قرار گرفته (یعقوب نژادقاین و همکاران، ۱۳۹۴). اما از بررسی و تبیین مطالبات و انتظارات والدین از آموزش و پرورش به صورت جامع غفلت شده است و این ضعف می‌تواند پیامدهای متعددی نظیر ادراکات متمایز، سوء تعابیر، کاهش سرمایه و اعتماد اجتماعی و در نهایت، ضعف مشارکت واقعی و نهادینه نشدن مسئولیت اجتماعی والدین را در حوزه تعلیم و تربیت به دنبال داشته باشد. بنابراین هدف کلی پژوهش حاضر، تبیین مطالبات و انتظارات والدین از آموزش و پرورش استان کرمانشاه است.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق کیفی حاضر از نوع مطالعه موردی است؛ چرا که از راه مطالعه موردی می‌توان به کشف، توصیف یا توضیح یک مورد (شناخت مطالبات والدین از مدارس)، برای به‌دست آوردن دید عمیق درباره آن پرداخت (پارمحمدیان و همکاران، ۱۳۸۹). جامعه آماری این پژوهش، شامل همه اولیاء مدارس نقاط مختلف استان کرمانشاه است. شیوه انتخاب نمونه‌ها، نمونه‌گیری هدفمند بوده و انتخاب نمونه‌ها تا مرحله اشباع نظری (رسیدن به مرحله‌ای که نظر یا مورد جدیدی در زمینه پرسش‌های افراد ذکر نشود) ادامه یافته است. تعداد نمونه‌ها در مراحل مختلف تحقیق تا رسیدن به مرحله اشباع نظری در مجموع به ۱۸ نفر رسید. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختارمند با هیجده نفر از مطلعان کلیدی، و تشکیل گروه متمرکز انجام شد. در اجرای تکنیک‌های مشارکتی این پژوهش، محققان فقط تسهیلگر بودند و افراد را به بحث بیشتر و خارج نشدن از موضوع اصلی تشویق می‌کردند (گیلف، ۲۰۰۸). مصاحبه‌ها با پرسش‌های کلی و ساده آغاز شد و به سمت پرسش‌های جزئی‌تر پیش رفت. هر مصاحبه نیمه‌ساختارمند در حدود ۲۰ تا ۶۰ دقیقه طول کشید. همه مصاحبه‌ها به صورت دست‌نویس یادداشت‌برداری شدند. در نهایت، تحلیل داده‌های مذکور در قالب کدگذاری‌های (باز، محوری و انتخابی) تئوری بنیانی انجام گرفت. گفتنی است که تئوری بنیانی علاوه بر اینکه یک روش تحقیق است، می‌تواند یک روش تحلیل داده‌ها نیز به شمار رود (اوسیلوان^۱، ۲۰۰۸، گلسر و استراواس^۲، ۱۹۸۷؛ استراوس و کوربین، ۲۰۰۶). در

مطالبات ارتباطی - مهارتی	مهارت‌های زندگی	مهارت‌های ارتباط مؤثر خودآگاهی مهارت تصمیم‌گیری و حل مسئله تفکر خلاق تفکر انتقادی آموزش اصول اولیه زندگی
	مهارت‌های ارتباطی	تقویت مهارت‌های کلامی و غیرکلامی برگزاری کارگاه‌های مهارتی کارآفرینی و شغل. آموزش مهارت‌های استفاده از فضای مجازی و شناخت آسیب‌های آن تقویت اعتمادبه نفس، اتکا به خود، در انجام امور روزانه، پرورش هوش عاطفی
مطالبات حوزه سلامت	ورزشی	رفع ناهنجاری‌های بدنی توجه به ورزش‌های هیجانی توجه به ورزش‌های بومی محلی تجهیز سالن و امکانات مناسب ورزشی تمرکز بر حداقل یک مهارت ورزشی تخصصی
مطالبات حوزه سلامت	تغذیه‌ای	ارائه تغذیه سالم و مقوی در مدارس نظارت بر بوفه مدارس و ارائه میان وعده‌های بومی توجه به سلامت روحی و روانی
مطالبات مدیریتی	نظارتی	مشاهده تدریس معلم توسط اولیا (حضور در کلاس) کمک و همکاری روزانه اولیا با معلم در مدرسه تخصیص روزی برای اداره مدرسه توسط اولیا
	مشارکتی	مشارکت مستمر اولیا در اداره ابعاد مختلف مدرسه تخصیص روزی برای اداره مدرسه توسط اولیا کمک و همکاری روزانه اولیا با معلم در مدرسه
	مالی و اعتباری	رسیدگی به معیشت معلم جهت حفظ ظاهری آراسته و مورد قبول دانش آموزان و استفاده از لباس‌های فرم زیبا با رنگ‌های روشن تأمین مالی پایدار مدارس با بهره‌گیری از رویکردهای نوین

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز مطالبات اولیا از مدارس
مطالبات آموزشی	یاددهی - یادگیری	فعالیت‌های آموزشی تکمیلی و تقویتی درسی توجه کمتر به مسئله حافظه محوری تدریس زبان مادری در مدرسه آموزش زبان انگلیسی از دوره ابتدایی تعمیق یادگیری و حذف تنبیه بدنی تشکیل کارگروه‌های یاددهی یادگیری با نظارت معلمان توجه ویژه به آموزش دانش‌آموزان بی‌ضاعت و مستعد استفاده از تکالیف الکترونیکی در آموزش و حذف تکالیف کسل‌کننده و تکراری کم کردن حجم کتب درسی و ممانعت از حمل و نقل آن‌ها توسط دانش‌آموزان
	توانمندسازی اولیا و مربیان	تشکیل کلاس‌های دانش‌آموزی برای اولیای دانش‌آموزان با هدف به روز کردن اطلاعات آنان به‌روزرسانی معلمان برای ارتقای توانمندی و خلاقیت آنان با روش‌های جدید و ابتکاری
	زیرساختی - تکنولوژی	گسترش مدارس شبانه‌روزی در مناطق دورافتاده استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی و الگوهای فعال تدریس هوشمندسازی و تجهیز زیرساخت‌های الکترونیکی در مدارس استفاده از مدارس به‌عنوان مدارس یادگیرنده به‌طوری که همه مکان‌های مدرسه حامل پیام آموزشی روشن برای بچه‌ها باشد؛ تدارک فضاهای آموزشی شاد و پرنشاط ایمن‌سازی مدارس فرسوده در ابعاد مختلف تجهیز زیرساخت مدارس سبز برای صرفه‌جویی در مصرف انرژی
مطالبات پرورشی	اجتماعی - فرهنگی	اجتماعی کردن دانش‌آموزان احترام و قانون‌مداری پرورش حقوق شهروندی توجه به فرهنگ بومی و دانش شفاهی ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در مدرسه به شیوه‌های مختلف و مجهر کردن مدارس به کتب مورد نیاز دانش‌آموزان تقویت حس بشردوستی، صلح، برابری، عدالت‌خواهی، رعایت حقوق و آزادی‌های دیگران، عدم خشونت و دل‌بستگی به محیط زیست
مطالبات پرورشی	دینی	تقویت باورهای اسلامی به صورت عملی توجه به آموزه‌های دینی در مدارس. توجه ویژه به انتصاب معاونان پرورشی در مدارس. پرهیز از پررنگ کردن مصیبت‌ها و عزاداری‌ها
	فعالیت‌های فوق برنامه	برگزاری اردوهای علمی و بین‌مدرسه‌ای آشنایی با آثار و مشاهیر تاریخی منطقه و استان. برگزاری کلاس‌های چرتکه، مهارتی، ریاضی و ... تقویت و هدایت دانش‌آموزان به این سمت که خود در موارد مختلف به تحقیق و پژوهش و کشف مجهولات و نادانسته‌ها بپردازند؛ آموزش مفاهیم زیست‌محیطی پایدار

آموزش و پرورش و خانواده در تربیت دانش آموزان دو شریک جدی محسوب می شوند و بدون همراهی خانواده با آموزش و پرورش و یا بالعکس، نمی توان انتظار داشت که تربیت صحیح صورت پذیرد

مستمر اولیا با مربیان، قابلیت های مطالبه گری را بالفعل کنند و از ظرفیت های خود اولیا برای پوشش دادن و برآورده کردن برخی از مطالبات خود آنان بهره بگیرند. همچنین می توانند فضای کنشگری و مطالبه گری را به دانش آموزان تعمیم و بسط دهند تا این رویکرد در نسل های بعدی به عنوان اولیای آینده نهادینه گردد.

یافته ها

به منظور تبیین مطالبات والدین از مدارس، بررسی انبوهی از داده های گردآوری شده با استفاده از تکنیک مکالمه نیمه ساختارمند با مطلعان کلیدی (اولیای دانش آموزان در سراسر استان کرمانشاه)، نشان داد که مطالبات والدین از مدارس در قالب پنج طبقه مفهومی قابل دسته بندی است. این پنج طبقه موضوعی در قالب مطالبات والدین از آموزش و پرورش در نمودار صفحه قبل ارائه شده است.

بحث و نتیجه گیری

یافته های حاصل از این مطالعه نشان داد که مطالبات و انتظارات والدین از آموزش و پرورش استان کرمانشاه در قالب پنج طبقه مفهومی شامل مطالبات آموزشی، پرورشی، سلامتی، ارتباطی - مهارتی و مدیریتی قابل دسته بندی است. بررسی و تطابق این مطالبات با اسناد بالادستی و سیاست گذاری برای تأمین خواسته های والدین، اهتمام ویژه برنامه ریزان و متولیان ستادی نهاد تعلیم و تربیت را می طلبد؛ این در حالی است که برخی از مطالبات یاد شده در سطح مدارس با شناسایی ظرفیت و توان خود والدین توسط معلمان و مدیران و جلب مشارکت پایدار آنان به راحتی تحقق پذیر است. این امر نیازمند استقرار سیستم برنامه ریزی مشارکتی در حوزه آموزش و پرورش با رویکردی از پایین به بالا و غیر متمرکز است تا توسعه آموزشی به عنوان فرایندی که در آن نهاد آموزشی به طور همه جانبه، متعادل و پایدار رشد می یابد، به وقوع پیوندد. در حقیقت، می توان گفت که آموزش و پرورش و خانواده در تربیت دانش آموزان دو شریک جدی محسوب می شوند و بدون همراهی خانواده با آموزش و پرورش و یا بالعکس، نمی توان انتظار داشت که این تربیت صحیح صورت پذیرد. خانواده و مدرسه دو نهاد تأثیر گذارند و هر قدر هم افزایی و همسویی آنان در تربیت دانش آموزان بیشتر باشد، می توان به بهبود وضعیت تربیتی این فرزندان جامعه بیشتر امیدوار بود. ضعف والدین در نقش آفرینی در روند تربیت فرزند و عدم مطالبه گری آنان از مدارس، از صدمات بزرگ آموزشی به شمار می رود و در روند آموزش، اختلال به وجود می آورد. در این میان، مدیران مدارس نقش بی بدیلی در شناسایی مطالبات والدین و پاسخ گویی به آن ها دارند. آنان قادرند با تدارک زمینه مشارکت

پی نوشت ها

1. Osulivan
2. Glaser & Strauss, Strauss & Corbun

منابع

۱. شیرازی، رحیم؛ مهاجران، بهناز و قلعه ای، علیرضا. (۱۳۹۶). بررسی نقش میانجی انتظارات والدین و مشارکت والدین در رابطه بین انتظارات معلمان با انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه سوم استان آذربایجان غربی در سال ۹۴ - ۹۵. اندیشه های نوین تربیتی، ۱۳ (۳)، ۲۴۹ - ۲۲۹.
۲. حبیبی، مجتبی (۱۳۹۴). تأثیر آموزش مدیریت شناختی رفتاری استرس بر کاهش استرس تحصیلی ناشی از انتظارات شخصی و انتظارات والدین در دانش آموزان روان شناسی مدرسه، ۴ (۲)، ۳۸ - ۲۲.
۳. نژاد قاین؛ یعقوب، بهرنگی، محمدرضا؛ زین آبادی، حسن رضا (۱۳۹۴). معلمان تازه کار از والدین چه انتظاراتی دارند؟ یافته های یک پژوهش کیفی - کمی در مدارس ابتدایی تهران، علوم تربیتی، ۲۲ (۲)، ۲۰ - ۵.
۴. هاشمیان، فخرالسادات؛ زندیان، هادی و آقامحمدی، جواد (۱۳۹۴). تحلیل مشارکت بخش خصوصی در نظام آموزش و پرورش. فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان. زمستان، دوره ۳، شماره ۱۲، صص ۲۶ - ۱.
5. Geilfus, F., (2008), 80 tools for participatory development: Appraisal, planning follow-up and evaluation.
6. Glaser, B. and A. Strauss., (1978), the Discovery of Grounded Theory; Chicago: Aldine.
7. Osulivan, S., 2008, Research Method in the social and behavioral science.
- Strauss, A. and J. Corbin., (2006), Basics of Qualitative Research; Grounded Theory Procedures and Techniques (2nd ed.), Thousand Oaks, CA: Sage